

Propagandan historiaa suomeksi

Pörsti Joonas: Propagandan lumo. Sata vuotta mielen hallintaa. Teos 2017.

"Vastalääkkeen valmistamiseksi on ensin selvitettävä myrkyri koostumus". Tähän Pörstin esipuheen sitaattiin kiteytyy kirjan tärkeys. Teos on suosittelavaa luettavaa jokaiselle, joka haluaa ymmärtää paremmin, miten mielipiteisiin vaikutetaan. Pörsti mainitsee itse kirjansa ihanteiksi demokratioiden

säilyttämisen.

Ulkopolitiikka-lehden toimituspäällikkönä toiminut Pörsti ei ole ensimmäinen tutkija, joka on laatinut kokonaisesityksen propagandan historiasta ja sen vaikuttamiskeinoista. Esimerkkeinä aiemmista tutkijoista voidaan mainita Harold Lasswell ja Garth S. Jowett sekä Victoria J. O'Donnell.

Pörstin käsittelytapa on peruseriaatteeltaan kronologinen, mutta hän ei pitäydy siinä ehdottoman tiukasti, vaan kirjan pääluvut muodostavat omia, itsenäisesti eteneviä kokonaisuuksiaan. Esimerkiksi ensimmäisessä pääluvussa Pörsti käsittelee Saksan propagandaa vuodesta 1914 vuoteen 1945. Lukuun sisältyy myös Britanlian tiedotustoimintaa koskevia osuuksia ikään kuin vastapainona ja myös yhdysvaltalaisista propagandatoimintaa ja -tutkimusta koskevia osuuksia. Luku laajenee paikoin varsinaisen propagandahistorian ulkopuolelle, esimerkiksi kun Pörsti käsittelee juutalaisvainojen historiaa. Juutalaisten demonisointi ja vainot olivat avainasemassa osana kansallissosialistisen Saksan propagandaa, mutta niistä on kirjoitettu lukuisia kirjoja ja tutkimuksia, joihin olisi kenties voinut viitata lyhyemmin ja pitää siten fokuksen propagandassa. Kakkosluku, jossa käsitellään Neuvostoliiton valtiollista propagandaa ja yhdysvaltalaisista vastapropagandaa, pysyy tässä suhteessa tiukemmin ruodussa, koska fokus on nimenomaan propagandassa ensimmäisen luvun antaessa paikoitellen hieman hajanaisen vaikutelman.

Pörsti on paketoinut teoreettiset ja käsitteelliset lähtökohtansa teoksen kolmanteen lukuun. Luki ja pääsee näin heti asian ytimeen, ja teoksen uskaltavat tarttua nekin, jotka perusteellinen johdanto ehkä olisi saanut pitämään sitä liian akateemisena ja kuivakkana. Luku kokemus muuttuu tällä ratkaisulla kuitenkin haastavammaksi ja vaatii lukijaltaan enemmän taustatietoa.

Kokonaisuutena Pörstin tapa käsitellä propagandaa tapauskoh-

taisesti on mielenkiintoinen. Erityisen kiinnostava on tapa käsitellä kulloisenkin konfliktin tai propagandasodan propagandaa selkauksien molempien osapuolten näkökulmasta Teoksensa neljännessä luvussa hän käsittelee terrorisminvastaisen sodan propagandakamppailua, viidennessä luvussa tarkastelun kohteeksi on valikoitunut puolestaan Putinin Venäjän jatkuva propaganda ja kuudennessa luvussa käsitellään ISIS-terroristijärjestön pitkälti propagandaan perustunutta valtaa. Pörstin näkökulmat ovat tarkkaan harkittuja, hänen tekstinsä ihailtavan kiihkotonta ja päätelmät onnistuneita.

Teoksen päättävä luku jättää jokseenkin ristiriitaisen vaikutelman. Sen sijaan, että Pörsti vetäisi yhteen itsenäisinä kokonaisuuksina edenneiden päälukujensa johdopäätöksiä ja kehitteisi niiden pohjalta synteesiä siitä, mitä propaganda on ja miten se on aikojen saatossa kehittynyt, hän keskittyy esittelemään yhteiskunnallisia ilmiöitä, kuten Naton uutta strategisen viestinnän keskusta sekä vironvenäläistä yleisöä silmälläpitäen perustettua uutta televisiokanavaa. Näillä asioilla voi olla yhteys propagandaan ja niitä olisi voinut käsitellä omassa luvussaan. Tällöin tekijä olisi voinut loppuluvussa keskittyä vetämään yhteen teoksensa näkökulmia. Nyt loppuluku on kuin yleisesitys propagandaa vastaan suunnatuista vastatoimista eri puolilla maailmaa – ansiokasta sinänsä, mutta yhteenvedo jää puuttumaan.

Kustantaja on päätenyt ratkaisuun, jossa kuvat (21 kpl) on painettu erilliselle kuvaliitteelle. Kuvavalinnat vaikuttavat osin satunnaisilta, eikä kuviin viitata suoraan tekstissä. Kun propaganda viimeistään 1900-luvun alusta lähtien on enemmän tai vähemmän perustunut visuaalisuudelle, teoksessa olisi voinut olla runsaampi kuvasisältö ja aitoa dialogia tekstin ja kuvien välillä. Tämä olisi mahdollistanut myös monien sellaisten asioiden ja teemojen ha-

vainollistamisen, jotka nyt jäävät paikoin abstrakteiksi toteamukseksi.

Pörsti on kirjoittanut ansiokkaan teoksen, jonka soisi havahduttavan monia, jotka kenties ovat vielä tuudittautuneet siihen uskoon, että propaganda kuuluu ilmiönä menneisyyteen. Propaganda on nykypäivää, ja juuri siksi Pörstin teoksen kaltaisia unilukureita kaivataan herättelemään kansalaisia kuplistaan.

OLLI KLEEMOLA

Kirjoittaja (VTT) on propagandatutkimukseen erikoistunut historioitsija.